

Ons kenmerk 2023-0000400507

Datum
28 augustus 2023

Inlichtingen kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp Evaluatie van de Eerste Kamerverkiezing 2023

In deze brief vindt u de evaluatie door de Kiesraad van de Eerste Kamerverkiezing van 30 mei 2023. De verkiezing van de leden van de Eerste Kamer is vanuit organisatorisch oogpunt goed verlopen. Desalniettemin vindt de Kiesraad het noodzakelijk een aantal punten met betrekking tot het verkiezingsproces te signaleren en verbeteren.

De verkiezing van de leden van de Eerste Kamer is geregeld in afdeling III van de Kieswet. De Kiesraad constateert dat deze afdeling op diverse aspecten niet goed aansluit bij de artikelen in de rest van de Kieswet.¹ Zo zijn in het kader van de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen (hierna: NPVV) regels vastgesteld voor het vervoer van processen-verbaal en stembiljetten. Het is logischer dezelfde regels ook toe te passen bij het vervoer van de bescheiden voor de Eerste Kamerverkiezing.²

Verder moet een voorzitter van een stembureau voor de kiescolleges in een openbaar lichaam het proces-verbaal langs elektronische weg versturen. De stembiljetten worden per post verstuurd.³ Ditmaal bleek het proces-verbaal van een van de openbare lichamen niet goed te zijn ingescand, waardoor onduidelijk was op welke kandidaat een stem was uitgebracht. Het opnieuw inscannen van het proces-verbaal, met meer contrast zodat de lijnen zichtbaar werden, bracht uitkomst. Als echter een hertelling had moeten plaatsvinden om duidelijkheid te scheppen, zou het wenselijk zijn in de wet te regelen dat deze ter plekke kan worden verricht in plaats van te moeten wachten tot de stembiljetten bij de Kiesraad worden bezorgd.

Ook is het wenselijk om de regeling voor het hertellen aan te passen aan de hand van de NPVV. Zodat bijvoorbeeld een hertelling kan worden aangevraagd in de zitting van de provinciale staten of de kiescolleges in plaats van nu door een kiezer tijdens de zitting van het centraal stembureau.⁴ In elk geval is het wenselijk expliciet te bepalen dat als het centraal stembureau overgaat, uit eigen beweging of op verzoek, tot een hertelling dit moet gebeuren in een openbare zitting.

Opmerkelijk is ook het verschil in termijnen bij registratie van een nieuwe aanduiding tegenover het doorvoeren van een wijziging van een reeds geregistreerde aanduiding. Het registreren van een nieuwe aanduiding in het register voor de Eerste Kamer kan voor de eerstkomende verkiezingen tot 29 dagen voorafgaand aan de dag van kandidaatstelling op grond van artikel Q6, van de Kieswet. Het wijzigen van de naam van een reeds geregistreerde aanduiding kan volgens de artikelen G1 en Q6 van de Kieswet echter tot en met 42 dagen voorafgaand aan de

¹ Onder andere artikel I 3, van de Kieswet.

² Artikel N 12, van de Kieswet juncto artikelen N 2 en N 3, van het Kiesbesluit.

³ Geregeld in artikel Ya 31d, van de Kieswet.

⁴ Artikel U 17, Kieswet.

dag van kandidaatstelling. Dit lijkt niet de bedoeling te zijn. In de praktijk wordt aangesloten bij die 29 dagen. De Kiesraad adviseert de termijnen gelijk te trekken naar 29 dagen en de Kieswet daarop aan te passen.

Ook merkt de Kiesraad op dat het gebruik van ondersteunende software door het centraal stembureau bij deze verkiezingen geen expliciete wettelijke grondslag heeft. De Kiesraad gebruikt deze programmatuur ter ondersteuning van de handmatige berekening echter wel en publiceert en controleert conform de regels bij andere verkiezingen. De Kiesraad adviseert ook voor de Eerste Kamerverkiezing een expliciete grondslag te creëren in de Kieswet voor het gebruik van de programmatuur.

Evaluatiepunten van voorgaande jaren

In eerdere evaluaties van Eerste Kamerverkiezingen heeft de Kiesraad geadviseerd over verbeteringen in het verkiezingsproces. De volgende adviezen uit voorgaande jaren zijn, naar ons weten, tot op heden niet opgevolgd en ook voor deze evaluatie relevant.

De Kiesraad adviseert in de Kieswet te bepalen dat de processen-verbaal van het centraal stembureau elektronisch openbaar gemaakt moeten worden. In artikel I 18, eerste lid, van de Kieswet is nu namelijk enkel geregeld dat dit ter inzage moet worden gelegd.⁵

Voor een politieke groepering die een nieuwe aanduiding heeft laten registreren in het register van aanduidingen voor de Eerste Kamerverkiezing, heeft het niet indienen van een geldige kandidatenlijst twee gevolgen:

1. de bij de registratie betaalde waarborgsom wordt niet terugbetaald;
2. en de geregistreerde naam wordt geschrapt.

Hoewel de aanleiding dezelfde is, geldt dat niet voor de bestuursrechtelijke rechtsbescherming die tegen deze besluiten open staat. Tegen het niet terugbetalen van de waarborgsom kan binnen zes weken een bezwaarschrift worden ingediend, terwijl tegen de schrapping van de aanduiding gedurende zes dagen rechtstreeks beroep open staat bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. In de geschetste situatie zal een politieke groepering die bezwaar heeft tegen het ene besluit, exact dezelfde bezwaren hebben tegen het andere. Er moeten dan twee rechtsprocedures worden opgestart, terwijl de uitkomst van de procedure bij de Afdeling bestuursrechtspraak in de ene procedure leidend zal zijn voor de beslissing op bezwaar van het bestuursorgaan in de andere procedure. De Kiesraad adviseert u daarom ook rechtstreeks beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak mogelijk te maken tegen het besluit om de bij de registratie betaalde waarborgsom niet terug te betalen. Daarmee ontstaat uniformiteit in de geboden rechtsbescherming tegen alle besluiten rond de registratie van aanduidingen van politieke groeperingen.⁶

De Kiesraad heeft ook eerder al geconstateerd dat in model U 16 (Proces-verbaal verkiezingsuitslag Eerste Kamer) onder punt 5 (stemmen per lijst) in de tabel de invulvakken 'aantal blanco stemmen' en het 'aantal ongeldige stemmen' ontbreken. Hierdoor is in het proces-verbaal het 'aantal uitgebrachte stemmen' hetzelfde als het aantal 'geldige stemmen',

⁵ Advies inzake de evaluatie van de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal (advies van 06 juli 2015, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2015, p. 2.

⁶ Advies inzake de evaluatie van de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal (advies van 06 juli 2015, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2015, p. 3.

terwijl dit feitelijk onjuist is. Een blanco stem is immers wel uitgebracht. De Kiesraad adviseert om de tabel onder punt 5 (stemmen per lijst) van model U 16 in overeenstemming te brengen met de tabel onder punt 4 (Aantal stemmen per lijst) van model P 22-1 (Proces-verbaal van de verkiezingsuitslag van de Tweede Kamer/het Europees Parlement/provinciale staten).⁷

Hoogachtend,

(was getekend)

Wim Kuijken
Voorzitter Kiesraad

(was getekend)

Hans Klok
Secretaris-directeur

⁷ Advies inzake de evaluatie van de verkiezing van de leden van het Europees Parlement en de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal (advies van 12 augustus 2019, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2019, p. 15.